

เหมาะสำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี รายวิชาหลักการบัญชีเบื้องต้นของหลักสูตร
การบัญชี และใช้เป็นพื้นฐานทางด้านบัญชีสำหรับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาโท) รวมทั้ง
ผู้สนใจทั่วไปที่สนใจเกี่ยวกับหลักการบัญชีเบื้องต้นของธุรกิจ

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้

- อธิบายงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จไว้โดยละเอียด
- อธิบายความแตกต่างของงบกำไรขาดทุน
กับงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ
- มีประโยชน์ต่อการจัดทำงบการเงินตามมาตรฐาน
การจัดทำบัญชี ฉบับปรับปรุงล่าสุด

หลักการบัญชีเบื้องต้น

Fundamental Accounting Principles

พศ. เฉลิมขวัญ คธนุญชงค์

หลักการบัญชีเบื้องต้น

โดย ผศ. เฉลิมขวัญ คุรุบุญยงค์

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย โดย ผศ. เฉลิมขวัญ คุรุบุญยงค์ © พ.ศ. 2566

ห้ามคัดลอก ลอกเลียน ดัดแปลง ทำซ้ำ จัดพิมพ์ หรือกระทำการอื่นใด โดยวิธีการใดๆ ในรูปแบบใดๆ ไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ เพื่อเผยแพร่ในสื่อทุกประเภท หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ นอกจากจะได้รับอนุญาต

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

เฉลิมขวัญ คุรุบุญยงค์.

หลักการบัญชีเบื้องต้น. -- กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2566.

344 หน้า.

1. การบัญชี.

I. ชื่อเรื่อง.

657

Barcode (e-book) : 9786160847907

ผลิตและจัดจำหน่ายโดย

บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน)
SE-EDUCATION PUBLIC COMPANY LIMITED

เลขที่ 1858/87-90 ถนนเพชรรัตน์ แขวงบางนาใต้ เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260
โทรศัพท์ 0-2826-8000

หากมีคำแนะนำหรือติชม สามารถติดต่อได้ที่ comment@se-ed.com

หนังสือ **หลักการบัญชีเบื้องต้น** เล่มนี้ ผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นหนังสือประกอบการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา ในรายวิชาหลักการบัญชีเบื้องต้นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นพื้นฐานด้านบัญชีสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและสำหรับผู้สนใจทั่วไป เพื่อช่วยให้การสอนของอาจารย์มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้นและนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากขึ้น

การจัดทำหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 บทด้วยกัน ประกอบด้วย บทที่ 1 แนวคิดเบื้องต้นทางการบัญชี บทที่ 2 งบการเงิน บทที่ 3 สมการบัญชี รายการค้าและการวิเคราะห์รายการค้า บทที่ 4 รายการปรับปรุงและแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี บทที่ 5 การบันทึกบัญชีสำหรับกิจการซื้อขายสินค้าและภาษีมูลค่าเพิ่ม บทที่ 6 การบัญชีสำหรับกิจการอุตสาหกรรม และบทที่ 7 ระบบบัญชี

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่ออาจารย์ผู้สอนนักศึกษาในรายวิชาหลักการบัญชีเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานด้านบัญชีสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและผู้สนใจทั่วไปบ้างไม่มากนักน้อย ในอนาคตผู้เขียนจะปรับปรุงหนังสือเล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์และทันสมัยมากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอขอบคุณ บิดา มารดา ครูอาจารย์ที่มอบวิชาความรู้และทักษะจนทำให้เกิดหนังสือหลักการบัญชีเบื้องต้น อันทรงคุณค่าเล่มนี้ ขอขอบคุณบริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ที่ดีพิมพ์ผลงานอันทรงคุณค่าที่ให้การสนับสนุนการผลิตหนังสือเล่มนี้จนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบคุณบุคคลทุกฝ่ายที่มีได้เอื้อนามมา ณ ที่นี้ แต่มีส่วนทำให้หนังสือเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือหลักการบัญชีเบื้องต้นเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาและผู้สนใจทุกท่าน หากพบข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้ทุกประการ และจะนำมาปรับปรุงเนื้อหาให้ดีขึ้นเป็นลำดับต่อไป

ผศ. เฉลิมขวัญ คุรุบุญยงค์

บทที่ 1 ลักษณะทั่วไปและแนวคิดเบื้องต้นทางการบัญชี.....	9
1.1 ความหมายของการบัญชี.....	10
1.2 วัตถุประสงค์ของการบัญชี	11
1.3 ประโยชน์ของข้อมูลทางบัญชี	12
1.4 ลักษณะของการบัญชี.....	12
1.5 ผู้ใช้ข้อมูลทางการบัญชี.....	14
1.6 ข้อสมมติทางการบัญชี	16
1.7 ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน	18
1.8 ลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน	19
1.9 ลักษณะเชิงคุณภาพเสริม	21
1.10 ลักษณะเชิงคุณภาพรอง.....	24
1.11 แนวคิดทางการบัญชี	25
1.12 ประเภทของธุรกิจ.....	29
1.13 รูปแบบของธุรกิจ.....	30
1.14 การตรวจสอบงบการเงิน	33
1.15 การวางแผนการเงินส่วนบุคคล	34
1.16 จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี	36
1.17 บทสรุป.....	38
แบบฝึกหัด	39

บทที่ 2 จบการเงิน.....	40
2.1 การรายงานทางการเงิน	41
2.2 วัตถุประสงค์ของการรายงานทางการเงิน	42
2.3 ความหมายของงบการเงิน	42
2.4 วัตถุประสงค์ของการจัดทำงบการเงิน	43
2.5 การแสดงราคา.....	44
2.6 การตีราคาลินค้าคงเหลือ.....	45
2.7 การคิดค่าเสื่อมราคา	48
2.8 หน้าที่ของผู้จัดทำงบการเงิน	50
2.9 องค์ประกอบที่สำคัญของงบการเงิน.....	51
2.10 งบแสดงฐานะการเงิน	51
2.11 การจัดประเภทบัญชีส่วนของผู้ถือหุ้น	57
2.12 งบกำไรขาดทุน	63
2.13 งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ.....	72
2.14 งบแสดงการเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้น	78
2.15 งบกระแสเงินสด	80
2.16 ประโยชน์ของงบกระแสเงินสด.....	80
2.17 องค์ประกอบของงบกระแสเงินสด	81
2.18 หมายเหตุประกอบงบการเงิน.....	86
2.19 บทสรุป.....	87
แบบฝึกหัด	88
 บทที่ 3 สมการบัญชี รายการค้า และการวิเคราะห์รายการค้า	 94
3.1 สมการบัญชี.....	95
3.2 รายการค้า.....	95
3.3 การวิเคราะห์รายการค้า	96
3.4 ผลกระทบของรายการค้า	103
3.5 การบันทึกรายการค้า	109
3.6 การบันทึกบัญชีตามหลักบัญชีคู่.....	112

3.7 สมุดรายวันทั่วไป.....	113
3.8 สมุดบัญชีแยกประเภท.....	114
3.9 รายการเปิดบัญชี.....	115
3.10 การบันทึกรายการค้า.....	117
3.11 ผังบัญชี.....	121
3.12 การผ่านรายการ.....	126
3.13 งบทดลอง.....	130
3.14 บทสรุป.....	137
แบบฝึกหัด	138

บทที่ 4 รายการปรับปรุงและแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี 146

4.1 รายการปรับปรุง.....	147
4.2 ค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า.....	147
4.3 รายได้รับล่วงหน้า.....	151
4.4 ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย.....	155
4.5 รายได้ค้างรับ.....	158
4.6 ค่าเสื่อมราคา.....	159
4.7 วัสดุสิ้นเปลือง.....	166
4.8 หนี้สงสัยจะสูญ.....	169
4.9 การปิดบัญชี.....	172
4.10 กระดาษทำการ.....	178
4.11 การหายอดคงเหลือยกไป.....	200
4.12 รายการเปิดบัญชี.....	205
4.13 การโอนกลับรายการ.....	206
4.14 การแก้ไขข้อผิดพลาด.....	209
4.15 บทสรุป.....	213
แบบฝึกหัด	214

บทที่ 5 การบันทึกบัญชีสำหรับกิจการซื้อขายสินค้าและภาษีมูลค่าเพิ่ม.....	217
5.1 กิจการซื้อขายสินค้า.....	218
5.2 เงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้า.....	218
5.3 เงื่อนไขค่าขนส่งสินค้า	222
5.4 การส่งคืนสินค้า.....	226
5.5 รายได้จากการขาย.....	226
5.6 การรับคืนสินค้า.....	226
5.7 การบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือแบบต่อเนื่อง.....	227
5.8 การบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือแบบสิ้นงวด.....	230
5.9 การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม.....	233
5.10 วิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม.....	234
5.11 งบกำไรขาดทุนและงบแสดงฐานะการเงินของกิจการซื้อขายสินค้า.....	241
5.12 การบันทึกบัญชีกรณีภาษีหัก ณ ที่จ่าย	243
5.13 ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย.....	244
5.14 บทสรุป.....	246
แบบฝึกหัด	247
 บทที่ 6 การบัญชีสำหรับกิจการอุตสาหกรรม	254
6.1 ความรู้พื้นฐานของลักษณะกิจการอุตสาหกรรม.....	255
6.2 รูปแบบการประกอบกิจการอุตสาหกรรม.....	255
6.3 องค์ประกอบของต้นทุนการผลิต	256
6.4 สินค้าคงเหลือ	257
6.5 ระบบบัญชีของกิจการอุตสาหกรรม.....	259
6.6 วิธีการบันทึกบัญชีสินค้าเมื่อสิ้นงวด.....	260
6.7 วิธีการบันทึกบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่อง.....	262
6.8 การปิดบัญชีของกิจการอุตสาหกรรม	264
6.9 งบต้นทุนผลิต	265
6.10 งบกำไรขาดทุนของกิจการอุตสาหกรรม	267
6.11 งบแสดงฐานะการเงินของกิจการอุตสาหกรรม	268

6.12 ข้อแตกต่างระหว่างกิจการอุตสาหกรรมกับกิจการซื้อสินค้าเพื่อจำหน่าย	269
6.13 การปิดบัญชีของกิจการอุตสาหกรรม	283
6.14 บทสรุป.....	285
แบบฝึกหัด	286
บทที่ 7 ระบบบัญชี	294
7.1 ระบบบัญชี.....	295
7.2 ความสำคัญของระบบบัญชี.....	295
7.3 ขั้นตอนของงานบัญชี.....	296
7.4 ประโยชน์ของระบบบัญชีที่ดี	296
7.5 ลักษณะของระบบบัญชี.....	297
7.6 ประเภทของระบบบัญชี.....	297
7.7 สมุดรายวันเฉพาะ.....	298
7.8 ประโยชน์ของสมุดรายวันเฉพาะ	298
7.9 ประเภทของสมุดรายวันเฉพาะ.....	298
7.10 สมุดเงินสด.....	299
7.11 สมุดรายวันรับเงิน	309
7.12 สมุดรายวันซื้อ	315
7.13 สมุดรายวันขาย	317
7.14 สมุดรายวันจ่ายเงิน	319
7.15 บทสรุป.....	326
แบบฝึกหัด	328
ภาคผนวก : คำศัพท์และความหมาย.....	333
บรรณานุกรม.....	341

บทที่ 1

ลักษณะทั่วไป และแนวคิดเบื้องต้น ทางการบัญชี

สาระสำคัญ

การบัญชีคือกระบวนการทางการบัญชีที่เริ่มต้นด้วยการป้อนข้อมูล การบันทึกข้อมูล การสรุปผล การวิเคราะห์และการรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมทางการเงินของธุรกิจ การดำเนินงานของธุรกิจโดยทั่วไปจะนำเสนอข้อมูลทางบัญชีปีละหนึ่งครั้ง ธุรกิจจะใช้หลักการบัญชีเพื่อวัดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เพื่อช่วยในการตัดสินใจตลอดจนการวางแผนและประเมินรายได้และค่าใช้จ่าย การบัญชีเป็นที่มาของรายงานทางบัญชีที่มีความสำคัญสูงสุดต่อหน่วยงานภายนอก เช่น นักลงทุน เจ้าหนี้ และหน่วยงานกำกับดูแลกิจการ

จุดประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจความหมายของการบัญชี วัตถุประสงค์ของการบัญชี ประโยชน์ของข้อมูลทางการบัญชี ลักษณะของการบัญชี
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้ใช้ข้อมูลทางบัญชี หลักและแนวคิดทางการบัญชี การตรวจสอบงบการเงิน
3. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี
4. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจประเภทของธุรกิจและรูปแบบของธุรกิจ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถอธิบายความหมายของการบัญชี วัตถุประสงค์ของการบัญชี ประโยชน์ของข้อมูลทางการบัญชี ลักษณะของการบัญชีได้อย่างถูกต้อง
2. สามารถอธิบายเรื่องผู้ใช้ข้อมูลทางบัญชี หลักและแนวคิดทางการบัญชี การตรวจสอบงบการเงินได้อย่างถูกต้อง
3. สามารถอธิบายจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีได้อย่างถูกต้อง
4. สามารถอธิบายประเภทของธุรกิจและรูปแบบของธุรกิจได้อย่างถูกต้อง

เนื้อหาสาระ

ศึกษาถึงความหมาย วัตถุประสงค์ ลักษณะของการบัญชี ประโยชน์ของข้อมูลทางการบัญชี ผู้ใช้ข้อมูลทางบัญชี หลักและแนวคิดทางการบัญชี การตรวจสอบงบการเงิน จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ประเภทของธุรกิจและรูปแบบของธุรกิจ

การบัญชีในปัจจุบันนี้มีความซับซ้อนมากขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจสังคมและการเมือง และมีการแข่งขันกันอย่างต่อเนื่องเพื่อการดำรงอยู่ต่อไปในอนาคต ถ้าผู้บริหารขาดการจัดการธุรกิจที่ดี ขาดความรู้ด้านการเงินการบัญชี และขาดการควบคุมตรวจสอบอย่างเพียงพอ อาจทำให้ธุรกิจพบกับปัญหาได้ และการดำเนินธุรกิจในปัจจุบันที่อยู่ในโลกของดิจิทัลซึ่งมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ไม่ได้ทำธุรกิจโดยอาศัยสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเหมือนในอดีต ปัจจุบันนี้การประกอบธุรกิจซื้อขายสินค้าซึ่งส่วนใหญ่มีการซื้อขายบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมถึงการขายผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้น เช่น ซื้อขายสินค้าผ่านโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ผู้ที่มีหน้าที่ในการบันทึกบัญชี จะบันทึกรายการค้าหรือข้อมูลทางบัญชีที่เกิดขึ้นในแต่ละวันลงในสมุดบัญชีที่เกี่ยวข้องจนออกมาในรูปของการนำเสนองบการเงิน การจัดทำรายงานการเงินและแปลความหมายของรายงานทางการเงิน จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ข้อมูลทางการเงิน ดังนั้นการบัญชีจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ที่ต้องการใช้ประโยชน์ จึงควรมีความรู้เกี่ยวกับหลักการบัญชีเบื้องต้น ที่ประกอบด้วย ความหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ของการบัญชี ผู้ใช้ข้อมูลทางการเงิน ประเภทของธุรกิจ รูปแบบการดำเนินงานของธุรกิจ และจรรยาบรรณของวิชาชีพทางการเงิน

1.1 ความหมายของการบัญชี

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2564) ได้ให้คำนิยามของการบัญชีไว้ว่า การบัญชี (Accounting) หมายถึงการจดบันทึก การจำแนก การสรุปผลและการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยใช้หน่วยวัดเป็นเงินตรา รวมถึงการแปลความหมายของรายงานเกี่ยวกับการเงินเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง การบันทึกบัญชีจะมีการวัดมูลค่าเข้ามาเกี่ยวข้อง การแสดงมูลค่าของรายการนั้นๆ จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประเภทของรายการ เช่น วัดมูลค่าด้วยราคาทุนหรือวัดมูลค่าด้วยราคายุติธรรม การบันทึกรายการทางบัญชีต้องใช้หน่วยเงินตรา เช่น บาท ดอลลาร์ เป็นต้น และถือว่าจำนวนที่บันทึกลงไปแต่ละหน่วยจะมีค่าคงที่ แม้ค่าของเงินจะเปลี่ยนแปลง การบัญชีคือการจดบันทึกรายการที่เป็นจำนวนเงิน รายการประเภทเดียวกันจะถูกบันทึกไว้ด้วยกัน เมื่อสิ้นระยะเวลาหนึ่งจะสรุปยอดของรายการต่างๆ ที่ได้บันทึกไว้ว่า แต่ละรายการมียอดเป็นจำนวนเงินเท่าใด แล้วจัดทำเป็นรายงานทางการเงิน รวมทั้งการวิเคราะห์และตีความหมายของข้อมูลที่ปรากฏในรายงานที่สร้างขึ้น การบัญชีเป็นการเขียนตัวเลขสิ่งทีถือว่าสำคัญต่อการทำบัญชีที่เกี่ยวกับการเขียนตัวเลขคือ การเขียนตัวเลขของจำนวนเงินทุกจำนวนตั้งแต่ 3 หลักขึ้นไปให้ใส่เครื่องหมาย (.) โดยนับจากจุดทศนิยมไปทางซ้ายมือทุก 3 ตัว การเขียนตัวเลขให้เขียนตรงหลักกันเสมอ การเขียนตัวเลขในช่องจำนวนเงิน ให้เขียนหลักหน่วยของจำนวนบาทใกล้เส้นแบ่งช่องบาทและสตางค์เสมอ เช่น 2,140.25 14,000.50 564,000.75

เป็นต้น จำนวนสตางค์ที่จะเขียนในช่องสตางค์ ถ้าไม่มีให้ใช้ (-) สรุปได้ว่าการบัญชีเป็นขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาพิจารณาว่ารายการที่เกิดขึ้นเป็นรายการค้าหรือไม่ จำเป็นต้องเก็บรวบรวมเอกสารหลักฐานเพื่อไว้ใช้ในการอ้างอิง การบัญชีเป็นการจดบันทึกและการวัดมูลค่า เป็นการนำข้อมูลเอกสารจากที่เก็บรวบรวมไว้มานบันทึกรายการทางบัญชีหรือรายการค้าและเหตุการณ์ ซึ่งจะต้องเป็นรายการหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วมาบันทึกลงในสมุดบัญชีที่เกี่ยวข้อง การบันทึกจะมีการวัดมูลค่าเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยว่าต้องการบันทึกตามมูลค่าราคาทุนหรือราคายุติธรรม การบันทึกรายการทางบัญชีต้องใช้หน่วยเงินตรา เช่น บาท ดอลลาร์ เป็นต้น และถือว่าจำนวนที่บันทึกลงไปแต่ละหน่วยจะมีค่าคงที่ แม้ค่าของเงินจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม การจัดทำบัญชีเป็นการจัดหมวดหมู่ เพื่อแยกยอดคงเหลือของทุกรายการโดยการแยกประเภทบัญชีเป็นหมวด คือ สินทรัพย์หมวด 1 หนี้สินหมวด 2 ส่วนของเจ้าของ (ทุน) หมวด 3 รายได้ หมวด 4 และค่าใช้จ่าย หมวด 5 การบัญชีเป็นการสรุปผลและการรายงานข้อมูลทางการเงินเมื่อมีการบันทึกบัญชีไประยะหนึ่ง จะต้องนำรายการที่จัดหมวดหมู่มาสรุปผลดำเนินการและฐานะการเงินของกิจการโดยจัดทำงบการเงิน (Financial Statement) เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานและสถานะทางการเงินให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทราบ

1.2 วัตถุประสงค์ของการบัญชี

เนื่องจากการบัญชีคือขั้นตอนของการเก็บรวบรวม การบันทึก การจำแนกและการจัดทำบทสรุปรายงานทางการเงินเพื่อนำมาซึ่งงบการเงินและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจในรูปแบบของตัวเงิน วัตถุประสงค์หลักของการประกอบธุรกิจคือ ต้องการมีผลการดำเนินงานที่ได้กำไรสูงสุด มีฐานะทางการเงินที่มั่นคง งบการเงินจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยแสดงฐานะทางการเงินที่มั่นคงและน่าเชื่อถือ ดังนั้นในการจัดทำบัญชีจึงมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อจดบันทึกรายการค้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเรียงลำดับเหตุการณ์ก่อนหลัง ตามระเบียบและหลักเกณฑ์
2. สรุปผลการดำเนินงานตามระยะเวลาที่กำหนดและถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการอ้างอิง
3. เพื่อให้ทราบฐานะการเงินของกิจการและผลการดำเนินงาน
4. เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมและตรวจสอบ
5. เพื่อเป็นเครื่องมือในการวางแผนการดำเนินธุรกิจในอนาคต
6. เพื่อใช้เป็นรายงานต่อหน่วยงานของรัฐบาลและบุคคลภายนอก
7. เพื่อรายงานการบริหารงานและประเมินผลงานของกิจการ

8. เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลทางการเงินของบุคคลทั้งภายในและภายนอกกิจการ
9. เพื่อเป็นหลักฐานในการตรวจสอบเงินสดกับยอดบัญชีว่าถูกต้องตรงกันหรือไม่
10. เพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่เชื่อถือได้และทันต่อเวลา ซึ่งมีความจำเป็นต่อการตัดสินใจลงทุน การให้สินเชื่อและการตัดสินใจอื่นที่คล้ายคลึงกัน

1.3 ประโยชน์ของข้อมูลทางบัญชี

ข้อมูลทางบัญชีมีประโยชน์ต่อบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงความก้าวหน้าของธุรกิจและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้บริหาร
2. ทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินขององค์กร
3. ทำให้ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผน การควบคุมและตัดสินใจ และทำให้ทราบถึงข้อบกพร่องในการดำเนินงานที่ผ่านมาในอดีตและเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานในอนาคต
4. เป็นเครื่องมือในการแสวงหาแหล่งเงินทุน และช่วยทำให้การวางแผนภาษีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้กิจการมีระบบการควบคุมภายในที่ดี
5. ทำให้บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องหรือนักลงทุนที่ต้องการทราบผลการดำเนินงานโดยพิจารณาข้อมูลทางการเงินที่ได้จากการจัดทำบัญชี

1.4 ลักษณะของการบัญชี

ลักษณะของการบัญชีสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การบัญชีการเงิน และการบัญชีเพื่อการจัดการ ดังนี้ (วรศักดิ์ และคณะ, 2543)

1. การบัญชีการเงิน (Financial Accounting) หมายถึงการจัดทำบัญชีและการรายงานทางการเงินของกิจการที่จัดทำภายใต้กฎเกณฑ์ หลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปหรือมาตรฐานบัญชี ให้แก่ผู้ใช้งบการเงินภายนอกองค์กร เพื่อใช้ประกอบการวางแผน ควบคุมและตัดสินใจในการดำเนินการ มุ่งแสดงให้เห็นบุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารใช้ประเมินฐานะทางการเงินของกิจการ โดยที่แสดงออกมาในรูปของงบการเงิน

2. การบัญชีเพื่อการจัดการ (Managerial Accounting) หมายถึงการจัดทำบัญชีและรายงานทางการเงินของส่วนงานต่างๆ ในองค์กรให้แก่ฝ่ายบริหารเพื่อใช้ในการวางแผน การควบคุมและการตัดสินใจ การจัดทำข้อมูลทางบัญชีจะทำตามความเหมาะสมและตามความต้องการของฝ่ายบริหาร แสดงถึงสิ่งที่ควรสนใจในรูปข้อมูลที่วิเคราะห์แปลผลในส่วนที่

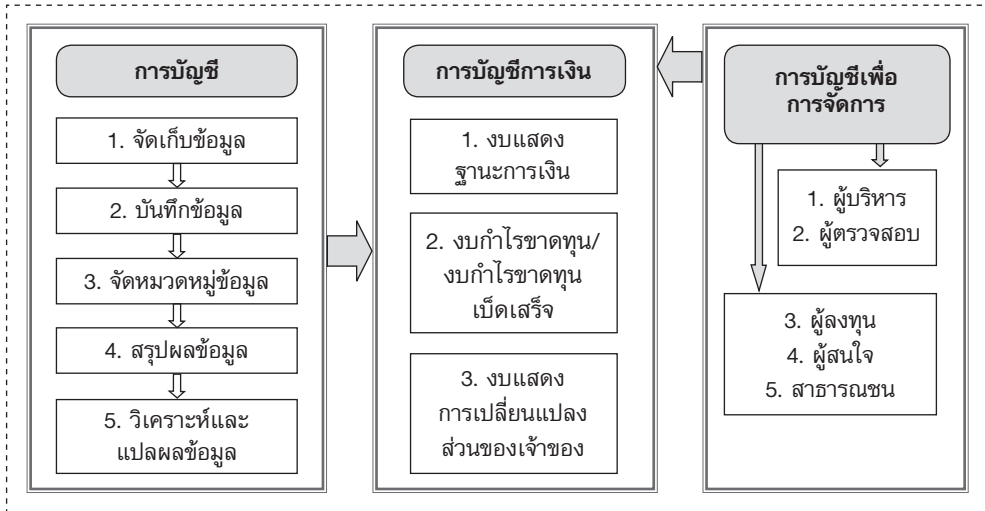
เป็นปัญหาของการปฏิบัติการและการขาดประสิทธิภาพการทำงานและแสดงการแก้ปัญหา เป็น การแสดงปัญหาใหม่พร้อมเสนอแนวทางการแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง

ลักษณะของการบัญชีการเงินและการบัญชีเพื่อการจัดการ สามารถนำมาเปรียบเทียบถึง ความแตกต่างกันได้ดังนี้

ลักษณะ	การบัญชีการเงิน	การบัญชีเพื่อการจัดการ
1. ผู้ใช้เงิน	1. บุคคลภายนอกองค์กรที่มีส่วนได้เสีย	1. บุคคลภายในองค์กร
2. รูปแบบการนำเสนอ	2. นำเสนอรายงานในรูปแบบการเงิน	2. นำเสนอรายงานตามความต้องการของผู้ใช้เงิน
3. เนื้อหาในการนำเสนอ	3. รายงานผลการดำเนินงานทั้งองค์กร ใช้หลักการบัญชีคู่ นำเสนอข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตนำมาสรุปในรูปของรายงานทางการเงิน	3. รายงานผลโดยละเอียดตามความต้องการของผู้ใช้ ใช้หลักการอื่นๆ นอกเหนือจากจากระบบบัญชีคู่ โดยทั่วไปนำเสนอข้อมูลในอนาคต
4. มาตรฐานการนำเสนอ	4. ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป รวมทั้งตามกฎระเบียบและข้อบังคับของหน่วยงานที่กำกับดูแลและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	4. ไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป นำเสนอข้อมูลตามความต้องการของผู้ใช้
5. วัตถุประสงค์ในการนำเสนอ	5. นำเสนอข้อมูลรายงานต่างๆ ไปสำหรับผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงิน	5. นำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้
6. การกำหนดให้นำเสนอข้อมูล	6. ถูกบังคับให้นำเสนอตามมาตรฐานวิชาชีพ	6. ไม่ต้องนำเสนอข้อมูลตามมาตรฐานวิชาชีพก็ได้
7. ระยะเวลาในการนำเสนอ	7. เสนอในรอบไตรมาสหรือประจำปี โดยอย่างน้อยต้องนำเสนอปีละครั้ง	7. นำเสนอได้บ่อยครั้งตามความต้องการของผู้ใช้
8. กระบวนการตรวจสอบ	8. รายงานการนำเสนอต้องได้รับการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต	8. รายงานการนำเสนอไม่ต้องได้รับการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต
9. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการนำเสนอ	9. การรวบรวมข้อมูลที่น่าเสนอรายงานทางการเงินจะเกี่ยวข้องกับเฉพาะกับข้อมูลทางการเงิน	9. การรวบรวมข้อมูลที่น่าเสนอรายงานทางการเงินจะเกี่ยวข้องกับข้อมูลหลายด้านนอกเหนือจากข้อมูลทางการเงิน

รูปที่ 1.1 การเปรียบเทียบลักษณะของการบัญชีการเงินและการบัญชีเพื่อการจัดการ

การบัญชีการเงินและการบัญชีเพื่อการจัดการมีความสัมพันธ์กันด้านการใช้ประโยชน์จากการบัญชี สามารถนำมาอธิบายได้ ดังนี้

รูปที่ 1.2 แสดงความสัมพันธ์ของการบัญชีการเงินกับการบัญชีเพื่อการจัดการ

จากรูปที่ 1.2 อธิบายถึงความสัมพันธ์ของการบัญชีการเงินกับการบัญชีเพื่อการจัดการด้านการใช้ประโยชน์จากการบัญชี ที่แสดงให้เห็นว่า การบัญชีการเงินเป็นการจัดทำบัญชีที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดบันทึกลงเป็นหลักฐาน โดยจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ตามหลักการบัญชีที่ถูกต้อง เพื่อสรุปผลข้อมูลเป็นรายงานทางการเงิน โดยนำเสนองบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ และงบแสดงการเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากรายงานทางการเงินจะเป็นประโยชน์กับผู้บริหารและผู้ตรวจสอบ ทั้งบุคคลภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งผู้ลงทุน ผู้สนใจองค์กร สาธารณชน เพื่อนำข้อมูลทางการเงินไปบริหารองค์กร เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร

1.5 ผู้ใช้ข้อมูลทางการบัญชี

สิ่งที่ได้จากการทำบัญชีคือ รายงานทางการเงินที่มีประโยชน์ต่อบุคคลทั้งภายในองค์กร และบุคคลภายนอกองค์กร โดยการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางบัญชี มีดังนี้

รูปที่ 1.3 แสดงการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางบัญชี

นอกจากนี้ ผู้ใช้เงินภายนอกองค์กรที่ใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางบัญชี สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. รัฐบาลและหน่วยงานราชการ หน่วยงานกำกับดูแลและกรมสรรพากร จะใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อการจัดสรรพायการ การจัดเก็บภาษี การควบคุมทางด้านการจัดทำบัญชีตามพระราชบัญญัติการบัญชี การส่งเสริมการลงทุน การกำกับดูแลและควบคุมการประกอบกิจการของธุรกิจ นอกจากนั้นข้อมูลทางการบัญชีจากงบการเงินของธุรกิจโดยรวม จะช่วยให้หน่วยงาน

ของรัฐบาลไปวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจของทั้งประเทศ ใช้เป็นข้อมูลในการพยากรณ์แนวโน้มทางเศรษฐกิจของประเทศและประโยชน์ในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล

2. ผู้ลงทุนและสาธารณชน เป็นกลุ่มผู้ใช้งบการเงินที่มีความสนใจเฉพาะด้าน หรือผู้สนใจจะลงทุนในอนาคต บุคคลเหล่านี้ย่อมต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับการเงิน เพื่อประกอบการตัดสินใจที่จะลงทุนซื้อหุ้น หรือลงทุนตั้งกิจการในรูปแบบต่าง ๆ ข้อมูลที่ปรากฏในรายงานทางการเงินของกิจการ จะช่วยให้บุคคลผู้สนใจเหล่านั้นสามารถตัดสินใจเลือกลงทุนในกิจการที่ได้พิจารณาแล้ว ว่าสามารถจะให้ผลตอบแทนได้อย่างน่าพอใจ ผู้ใช้งบการเงินแต่ละประเภทที่ต้องการประโยชน์จากงบการเงินมีวัตถุประสงค์ในการนำข้อมูลทางการเงินมาวิเคราะห์งบการเงินที่แตกต่างกัน ตามปกติข้อมูลในงบการเงินที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ลงทุนได้ ข้อมูลนั้นจะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งบการเงินกลุ่มอื่นได้เช่นเดียวกัน

1.6 ข้อสมมติทางการบัญชี

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (2564) ได้กำหนดข้อสมมติทางการบัญชี (Accounting Assumptions) เกี่ยวกับเกณฑ์คงค้าง และการดำเนินงานต่อเนื่องไว้ ดังนี้

1.6.1 เกณฑ์คงค้าง

งบการเงินจัดทำขึ้นโดยใช้เกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางบัญชีซึ่งเป็นการรับรู้เมื่อเกิดขึ้น ไม่ใช่เมื่อมีการรับหรือจ่ายเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด โดยรายการต่างๆ จะบันทึกบัญชีและแสดงในงบการเงินตามงวดที่เกี่ยวข้อง งบการเงินที่จัดทำขึ้นตามเกณฑ์คงค้าง นอกจากจะให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้งบการเงินเกี่ยวกับรายการค้าในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการรับและจ่ายเงินสดแล้ว ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาระผูกพันที่กิจการต้องจ่ายเป็นเงินสดในอนาคต และข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่จะได้รับเป็นเงินสดในอนาคตด้วย ดังนั้น งบการเงินจึงสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีในอดีต ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้งบการเงินในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

รายการทางบัญชีจะรับรู้เมื่อเกิดรายการขึ้น ไม่ใช่เมื่อมีการรับหรือจ่ายเงินสด หรือได้รับหรือจ่ายสิ่งซึ่งสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ในอนาคต นอกจากนี้รายการต่างๆ จะบันทึกและแสดงในงบการเงินตามงวดที่เกิดรายการ เช่น การขายสินค้าเป็นเงินสดหรือการขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ รายได้เกิดขึ้นแล้วหากมีการโอนความเสี่ยงและผลตอบแทนที่เป็นสาระสำคัญของความเป็นเจ้าของสินค้าให้กับผู้ซื้อแล้ว ดังนั้นการรับรู้เป็นรายได้ของงวด โดยยึดเรื่องการเกิด

ขึ้นมิใช่การรับเงิน เป็นเกณฑ์การรับรู้รายได้ แต่ถ้าหากลูกค้าจ่ายเงินล่วงหน้าค่าสินค้า รายได้ยังไม่เกิดขึ้น เพราะยังไม่มีภาระความเสี่ยงและผลตอบแทนที่เป็นสาระสำคัญของความเป็นเจ้าของสินค้าให้กับผู้ซื้อ กรณีนี้จะรับรู้เป็นรายได้รับล่วงหน้าหรือหนี้สิน

การจ่ายค่าใช้จ่ายเป็นเงินสด หรือค่าใช้จ่ายค้างจ่าย ค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นแล้ว หากได้รับการบริการแล้วในงวดนั้น ถึงแม้จะได้อายเป็นเงินสดหรือไม่จ่ายเงินก็ตาม ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดนั้น โดยยึดการเกิดขึ้นของค่าใช้จ่ายมิใช่การจ่ายเงิน แต่ถ้าหากเป็นค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า ถือว่าค่าใช้จ่ายยังไม่เกิดขึ้น เพราะยังไม่ได้รับบริการในงวดนั้นแต่มีการจ่ายเงินแล้ว กรณีนี้จะรับรู้เป็นค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้าหรือสินทรัพย์

การใช้เกณฑ์คงค้างในการจัดทำงบการเงิน จะทำให้ข้อมูลที่แสดงในงบการเงินสะท้อนฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการได้ถูกต้องกว่าเกณฑ์เงินสด (Cash Basis) เนื่องจากงบการเงินควรแสดงข้อมูลในอดีตที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ใช่แสดงการรับหรือจ่ายเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด

1.6.2 การดำเนินงานต่อเนื่อง

การดำเนินงานต่อเนื่อง (Going Concern) เป็นข้อสมมติทางบัญชีอีกข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ว่า กิจการที่ตั้งขึ้นมาย่อมมีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่องหรือการดำรงอยู่โดยไม่มีกำหนด ข้อสมมติฐานนี้ถือว่าทรัพยากรต่าง ๆ ที่กิจการมีอยู่ เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์จะถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของกิจการในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตลอดไป จึงยึดถือการบันทึกสินทรัพย์ตามหลักราคาทุน เช่น การซื้อสินทรัพย์ที่เป็นเครื่องจักร อุปกรณ์ก็จะบันทึกที่ราคาต้นทุนของเครื่องจักร อุปกรณ์ที่ซื้อมา แต่ถ้าจะเลิกกิจการในเวลาอันใกล้ การบันทึกราคาก็จะใช้ราคาสุทธิที่จะขายได้ โดยทั่วไปงบการเงินจัดทำขึ้นตามข้อสมมติที่ว่ากิจการจะดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและดำรงอยู่ต่อไปในอนาคต จึงสมมติว่ากิจการไม่มีเจตนาที่จะเลิกกิจการอย่างมีนัยสำคัญ หากกิจการมีเจตนาดังกล่าว งบการเงินต้องจัดทำขึ้นโดยใช้เกณฑ์อื่นและต้องเปิดเผยหลักเกณฑ์ที่ใช้ในงบการเงินด้วย การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นข้อสมมติที่สำคัญในการจัดทำงบการเงินตามแม่บทการรายงานทางการเงินว่าผู้บริหารจะไม่มีเจตนาในการยกเลิกการดำเนินงานในระยะเวลา 12 เดือนนับจากวันที่ในงบการเงิน และผู้สอบบัญชีมีหน้าที่ในการตรวจสอบให้ได้ความพอใจในเรื่องความเหมาะสมของการใช้ข้อสมมติเรื่องการดำเนินงานต่อเนื่องในการจัดทำงบการเงินของผู้บริหาร (อำนาจ และคณะ, 2564)

ตัวอย่างสถานการณ์ที่ทำให้เห็นว่ากิจการอาจมีปัญหาเรื่องการดำเนินงานต่อเนื่อง เช่น การมีหนี้สินหมุนเวียนมากกว่าสินทรัพย์หมุนเวียน เงินกู้ยืมถึงกำหนดชำระโดยไม่มีสิ่งที่ยังบอกว่าการกิจการจะชำระหนี้สินได้หรือผ่อนผันการชำระหนี้ได้ การมีกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน

ติดลบ การมีผลขาดทุนสะสมเป็นเวลาหลายปี การที่ไม่สามารถจ่ายเงินปันผลได้ตามกำหนด การสูญเสียผู้บริหารที่สำคัญ กิจการถูกฟ้องร้องและหากแพคดีกิจการจะไม่สามารถปฏิบัติตามข้อเรียกร้องได้ เป็นต้น ถ้าไม่มีข้อสมมตินี้ การกำหนดวงบัญชีย หรือรอบระยะเวลาบัญชีจะยุ่งยากมาก เพราะไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่ากิจการจะเลิกเมื่อไร นอกจากนี้การวัดมูลค่าของสินทรัพย์ ไม่อาจใช้ราคาทุนเดิมหรือราคาอื่นที่เหมาะสม แต่ต้องใช้ราคาบังคับขายหากคาดว่า จะมีการเลิกกิจการในอนาคตอันใกล้

นอกจากนี้จะมีปัญหาเรื่องการคิดค่าเสื่อมราคา หรือค่าตัดจำหน่ายของสินทรัพย์ที่เสื่อมสภาพ เพราะไม่สามารถประมาณอายุการใช้งานของสินทรัพย์ได้ และไม่สามารถแยกประเภทรายการสินทรัพย์และหนี้สิน เป็นรายการหมุนเวียนและไม่หมุนเวียนได้ ตลอดจนไม่สามารถรับรู้รายจ่ายฝ่ายทุนเป็นสินทรัพย์แล้วตัดจำหน่ายตามระยะเวลาที่เหมาะสม แต่ถ้ากิจการมีเจตนา หรือความจำเป็นที่ไม่สามารถใช้เกณฑ์การดำเนินงานต่อเนื่องต่อไปได้ เช่น กิจการกำลังอยู่ในสถานะมีหนี้สินล้นพ้นตัว หรือถูกฟ้องล้มละลาย กิจการอาจใช้เกณฑ์อื่นในการจัดทำงบการเงิน แต่ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุ ที่ทำให้กิจการไม่สามารถใช้เกณฑ์การดำเนินงานต่อเนื่อง รวมทั้งเปิดเผยเกณฑ์บัญชีอื่นที่ใช้ในการจัดทำงบการเงินด้วย

1.7 ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน

พวงเพ็ญ ชูรินทร์ (2560) ได้กล่าวถึง ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงินไว้ว่า รายงานทางการเงินนั้นเป็นรายงานที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์เชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของข้อความและตัวเลข ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจของกิจการที่เสนอรายงาน สิทธิเรียกร้องต่อกิจการที่เสนอรายงาน และผลกระทบของรายการและเหตุการณ์และสถานการณ์อื่นที่เปลี่ยนแปลงทรัพยากรและสิทธิเรียกร้องเหล่านั้น รวมถึงเอกสารคำอธิบายเกี่ยวกับความคาดหวังและกลยุทธ์ของฝ่ายบริหาร และข้อมูลที่มองไปในอนาคตประเภทอื่นของกิจการที่เสนอรายงานนั้นไว้ในข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์เชิงเศรษฐกิจไว้ด้วยได้

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2564) ได้จัดทำกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน ซึ่งเป็นไปตามหลักการภายใต้กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงินฉบับปรับปรุง ได้เปลี่ยนแนวคิดลักษณะเชิงคุณภาพจากเดิมที่กำหนดเป็นลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงินมาเป็นลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางการเงินที่มีประโยชน์ โดยระบุว่าข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่สุดต่อผู้ลงทุน ผู้ให้กู้ยืม หรือเจ้าหนี้อื่นในปัจจุบันและอนาคต ต้องมีลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน 2 ประการ ได้แก่ ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) และความเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม (Faithful Representation) ทั้งนี้ข้อมูลทางการเงินที่มีประโยชน์

อันเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมสามารถถูกเสริมด้วยลักษณะเชิงคุณภาพเสริม 3 ประการ ได้แก่ การเปรียบเทียบกันได้ (Comparability) ความทันเวลา (Timeliness) และความสามารถเข้าใจได้ (Understandability) ลักษณะคุณภาพรองภายใต้ความเชื่อถือได้ 4 ประการ ได้แก่ เนื้อหาล้ำค่ากว่ารูปแบบ (Substance over Form) ความเป็นกลาง (Neutrality) ความระมัดระวัง (Prudence) และความครบถ้วน (Completeness)

ดังนั้นสรุปได้ว่าองค์ประกอบของลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางการเงินที่มีประโยชน์นั้นจะต้องประกอบด้วยลักษณะเชิงคุณภาพ 3 ลักษณะด้วยกันคือ ลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน ลักษณะเชิงคุณภาพเสริม และลักษณะเชิงคุณภาพรอง โดยองค์ประกอบของลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 องค์ประกอบคือ ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และความเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม ในขณะที่ลักษณะเชิงคุณภาพเสริมมีองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบคือ ความสามารถเปรียบเทียบได้ ความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้ ความทันเวลา และความสามารถเข้าใจได้ ส่วนลักษณะเชิงคุณภาพรองคือ ความเชื่อถือได้ ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ เนื้อหาล้ำค่ากว่ารูปแบบ ความเป็นกลาง ความระมัดระวัง และความครบถ้วน

ลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางการเงินที่มีประโยชน์คือ ลักษณะที่ทำให้ข้อมูลมีประโยชน์สูงสุดในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ใช้ทางการเงิน ซึ่งลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางการเงินที่มีประโยชน์ต่อผู้ลงทุน ผู้ให้กู้ยืม และเจ้าหนี้อื่นในปัจจุบันและอนาคต

1.8 ลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน

ลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน (Fundamental Qualitative Characteristics) คือการที่ข้อมูลทางการเงินจะมีประโยชน์ต่อผู้ใช้ ก็ต่อเมื่อข้อมูลนั้นมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และความเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (สมาคมนักบัญชี และผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2564)

1.8.1 ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) ข้อมูลที่มีประโยชน์ต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ใช้ทางการเงิน ข้อมูลจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจได้ก็ต่อเมื่อข้อมูลนั้นช่วยให้ผู้ใช้ทางการเงินสามารถประเมินเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งช่วยยืนยันหรือชี้ข้อผิดพลาดของผลประเมินที่ผ่านมาของผู้ใช้ทางการเงินได้ การที่จะระบุว่าข้อมูลเช่นไรจึงมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจควรพิจารณาทั้งจากวิธีการนำเสนอและความมีนัยสำคัญดังนี้ (วัฒนา, 2563)

วิธีการนำเสนอข้อมูล

1. ข้อมูลในงบการเงินต้องแสดงรายการและตัวเลขอย่างน้อย 2 งวดเปรียบเทียบกัน เพื่อสามารถคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต สามารถประเมินเหตุการณ์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ดียิ่งขึ้น
2. ข้อมูลในงบการเงินต้องมีการจัดประเภท ให้เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ เช่น ในงบแสดงฐานะการเงินถ้าไม่มีการแบ่งสินทรัพย์และหนี้สิน เป็นหมุนเวียนและไม่หมุนเวียน ก็ไม่สามารถประเมินสภาพคล่อง โครงสร้างทางการเงิน และความสามารถในการชำระหนี้ได้
3. ต้องมีการแยกรายการพิเศษหรือรายการไม่ปกติออกจากรายการปกติ
4. ต้องนำเสนอข้อมูลให้ทันเวลาต่อการตัดสินใจ เพราะถ้านำเสนอข้อมูลล่าช้า ข้อมูลนั้นก็ไม่มีประโยชน์หรือไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

ความมีนัยสำคัญ

ความมีนัยสำคัญ (Materiality) จะขึ้นอยู่กับขนาดของรายการหรือขนาดของความผิดพลาดที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพการณ์เฉพาะซึ่งต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป ซึ่งก็ไม่ได้หมายความว่า งบการเงินต้องแสดงข้อมูลที่มีนัยสำคัญเท่านั้น เช่น เหตุการณ์ภายหลังงบแสดงฐานะการเงิน เช่น บริษัทต้องปิดบัญชีทุกสิ้นปี แต่ต้นปีเกิดเพลิงไหม้ กรณีแรกโรงงานเสียหาย 10 ล้านบาท กับกรณีที่สองเกิดความเสียหายอีก 5 หมื่นบาท กรณีแรกถือว่ามีความสำคัญ กิจการต้องเปิดเผยไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินภายใต้หัวข้อ เหตุการณ์ภายหลังวันที่งบแสดงฐานะการเงิน เนื่องจากขนาดของความเสียหายมีความสำคัญ ส่วนกรณีที่สองกิจการไม่จำเป็นต้องเปิดเผย เพราะขนาดความเสียหายไม่มีนัยสำคัญ หรือกิจการตรวจพบว่าต้นปีสิ้นบันทึกค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรของปีที่แล้ว 20 ล้านบาท กรณีดังกล่าวกิจการต้องปรับปรุงรายการนี้เป็นของปีที่แล้ว เนื่องจากขนาดของความผิดพลาดมีความสำคัญ ซึ่งหากกิจการไม่ปรับปรุง จะทำให้งบการเงินมีความผิดพลาด เช่น กำไรสูงเกินจริง ซึ่งอาจกระทบการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ใช้งบการเงิน แต่ถ้าจำนวนเงินน้อยจนไม่มีนัยสำคัญก็ไม่จำเป็นต้องปรับปรุง

1.8.2 การเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม

การเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม (Faithful Representation) ข้อมูลทางการเงินที่มีความเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมนั้นต้องแสดงเนื้อหาและความเป็นจริงเชิงเศรษฐกิจแทนที่จะเป็นรูปแบบทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว เนื่องจากในบางกรณีข้อมูลทางการเงินที่แสดงตามเนื้อหาและความเป็นจริงเชิงเศรษฐกิจอาจแตกต่างไปจากข้อมูลทางการเงินที่แสดงตามรูปแบบทางกฎหมาย

ข้อมูลทางการเงินที่มีความเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมต้องมีความครบถ้วน ความเป็นกลาง และปราศจากข้อผิดพลาด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความครบถ้วน (Completeness) กิจการต้องนำเสนอและเปิดเผยข้อมูลทางการเงินตลอดจนการให้ความหมายและคำอธิบายที่จำเป็นอย่างครบถ้วนสำหรับผู้ใช้ในการเข้าใจปรากฏการณ์นั้น เพื่อให้ผู้ใช้ข้อมูลทางการเงินไม่เข้าใจผิดในฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการ เช่น ผู้จัดทำงบการเงินต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาซื้อวัตถุดิบล่วงหน้าที่ยกเลิกไม่ได้ บันทึกไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน เป็นต้น

2. ความเป็นกลาง (Neutrality) กิจการต้องนำเสนอข้อมูลทางการเงินโดยปราศจากอคติหรือความเอนเอียง แม้ว่าการนำเสนอข้อมูลทางการเงินนั้นอาจส่งผลเสียหากกิจการได้ เช่น การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับคดีความที่กิจการถูกฟ้องร้องอยู่ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน เป็นต้น

3. การปราศจากข้อผิดพลาด (Free From Error) การไม่มีข้อผิดพลาดหรือการละเว้นการให้ข้อมูลทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลทางการเงินไม่จำเป็นต้องถูกต้องสมบูรณ์ทุกลักษณะ เนื่องจากในการจัดทำข้อมูลทางการเงินบางรายการอาจจำเป็นต้องใช้ดุลยพินิจและการประมาณการ เช่น การคำนวณค่าเสื่อมราคา โดยอาศัยการประมาณอายุการให้ประโยชน์ของรายการที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ เป็นต้น

1.9 ลักษณะเชิงคุณภาพเสริม

ลักษณะเชิงคุณภาพเสริม (Enhancing Qualitative Characteristics) นอกจากข้อมูลทางการเงินที่มีประโยชน์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและความเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมแล้ว ข้อมูลทางการเงินยังสามารถเพิ่มประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้นด้วยลักษณะเชิงคุณภาพเสริม ประกอบด้วย ความสามารถเปรียบเทียบกันได้ ความสม่ำเสมอ ความทันเวลา และความสามารถเข้าใจได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.9.1 ความสามารถเปรียบเทียบกันได้

ความสามารถเปรียบเทียบกันได้ (Comparability) ผู้ใช้งบการเงินต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินของกิจการเดียวกันในรอบระยะเวลาต่างกัน เพื่อคาดคะเนแนวโน้มของฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการนั้น และต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินระหว่างกิจการในรอบระยะเวลาเดียวกัน เพื่อประเมินฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินกับกิจการอื่นๆ ก่อนตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจในเรื่องต่างๆ ความสามารถในการ

เปรียบเทียบกันได้จำเป็นต้องมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้นโยบายการบัญชี ผู้ใช้งบการเงินจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการบัญชี การเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชีและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบเดียวกันตลอดไป หากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปหรือเกิดความไม่เหมาะสมในการใช้นโยบายการบัญชีเดิม กิจการจำเป็นต้องเลือกใช้นโยบายการบัญชีใหม่ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากทางเลือกในวิธีการทางบัญชีและการประมาณการข้อมูลต่างๆ ทำให้การเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกิจการเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติหรือแม้ว่ากิจการจะใช้วิธีการบัญชีเดียวกัน แต่ด้วยความแตกต่างกันในวิธีทำธุรกิจของแต่ละกิจการ (เช่น บางกิจการมีการลงทุนในต่างประเทศ ในขณะที่กิจการอื่นลงทุนเฉพาะในประเทศ) อาจทำให้มีความยุ่งยากในการเปรียบเทียบข้อมูล

การเปรียบเทียบกันได้เป็นลักษณะเชิงคุณภาพที่สำคัญ ผู้ใช้งบการเงินจำเป็นต้องได้รับข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการบัญชีที่ใช้ในการจัดทำงบการเงิน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชีและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้ใช้งบการเงินต้องสามารถระบุความแตกต่างระหว่างนโยบายการบัญชีที่กิจการใช้สำหรับรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่คล้ายคลึงกันในรอบระยะเวลาบัญชีที่ต่างกัน และความแตกต่างระหว่างนโยบายการบัญชีที่ใช้ของกิจการแต่ละกิจการได้ การปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีซึ่งรวมถึงการเปิดเผยนโยบายการบัญชีจะช่วยให้งบการเงินมีคุณสมบัติในการเปรียบเทียบกันได้

การที่ข้อมูลจำเป็นต้องเปรียบเทียบกันได้ไม่ได้หมายความว่าข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบเดียวกันตลอดไป และไม่ใช่ข้ออ้างอันสมควรที่จะไม่นำมาตรฐานการบัญชีที่เหมาะสมกว่ามาถือปฏิบัติ เช่น กิจการไม่ควรใช้นโยบายการบัญชีต่อไปสำหรับรายการและเหตุการณ์ทางบัญชี หากนโยบายการบัญชีนั้นไม่สามารถทำให้ข้อมูลมีลักษณะเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและความเชื่อถือได้ นอกจากนั้นกิจการควรเลือกใช้นโยบายการบัญชีอื่น หากทำให้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและเชื่อถือได้มากขึ้นเนื่องจากผู้ใช้งบการเงินต้องการเปรียบเทียบฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงินของกิจการสำหรับรอบระยะเวลาที่ต่างกัน ดังนั้นงบการเงินจึงควรแสดงข้อมูลของรอบระยะเวลาที่ผ่านมาด้วยเพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบ

ผู้ใช้งบการเงินต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินของกิจการเดียวกันในรอบระยะเวลาต่างกัน เพื่อคาดคะเนแนวโน้มของฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการนั้นและต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินระหว่างกิจการในรอบระยะเวลาเดียวกัน เพื่อประเมินฐานะการเงิน ผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินกับกิจการอื่นๆ ก่อนตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจในเรื่องต่างๆ ความสามารถในการเปรียบเทียบกันได้จำเป็นต้องมีความสม่ำเสมอ

ในการใช้นโยบายการบัญชี ผู้ใช้งบการเงินจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการบัญชี การเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชีและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบเดียวกันตลอดไป หากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป หรือเกิดความไม่เหมาะสมในการใช้นโยบายการบัญชีเดิม กิจการจำเป็นต้องเลือกใช้นโยบายการบัญชีใหม่ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทางเลือกในวิธีการทางบัญชีและการประมาณการข้อมูลต่างๆ ทำให้การเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกิจการเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ หรือแม้ว่ากิจการจะใช้วิธีการบัญชีเดียวกัน แต่ด้วยความแตกต่างกันในวิธีทำธุรกิจของแต่ละกิจการ อาจทำให้มีความยุ่งยากในการเปรียบเทียบข้อมูล

หลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป (Generally Accepted Accounting Principles; GAAP) ของประเทศไทยและของประเทศอื่นๆ รวมทั้งสหรัฐอเมริกา ให้ทางเลือกสำหรับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจเหตุการณ์หนึ่งที่จะถูกรับรู้ในงบการเงินด้วยวิธีการทางบัญชีที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้ของผู้จัดทำงบการเงิน ตัวอย่างเช่น การบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือและการคิดค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน

การเปรียบเทียบกันได้ ผู้ใช้งบการเงินต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินของกิจการในรอบระยะเวลาที่ต่างกัน เพื่อคาดคะเนถึงแนวโน้มของฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการนั้น นอกจากนี้ผู้ใช้งบการเงินยังต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินระหว่างกิจการ เพื่อประเมินฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงิน ดังนั้นการวัดมูลค่าและการแสดงผลกระทบทางการเงินของรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงจำเป็นต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติภายในกิจการเดียวกันแต่ต่างรอบระยะเวลา หรือเป็นการปฏิบัติของกิจการแต่ละกิจการก็ตาม

1.9.2 ความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้

ความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้ (Verifiability) เป็นลักษณะเชิงคุณภาพเสริมที่ช่วยให้มีความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้ว่าข้อมูลเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม ข้อมูลที่พิสูจน์ยืนยันได้ไม่จำเป็นต้องเป็นการประมาณการ ณ จุดเดียว จำนวนเงินต่างๆ ที่เป็นไปได้ซึ่งแสดงเป็นช่วง รวมทั้งความน่าจะเป็นที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลที่สามารถพิสูจน์ยืนยันได้เช่นกัน ความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้นั้นหมายความว่า เมื่อนำไปให้ผู้สังเกตการณ์รายต่างๆ ที่มีความรอบรู้และมีความเป็นอิสระพิจารณาแล้วสามารถได้ข้อสรุปตรงกัน แต่ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นข้อตกลงอย่างสมบูรณ์ ความสามารถพิสูจน์ยืนยันเป็นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม การพิสูจน์ยืนยันทางตรง เช่น การนับเงินสด ส่วนการพิสูจน์ทางอ้อม เช่น การคำนวณสินค้าคงเหลือปลายงวดอีกครั้งด้วยข้อสมมติของวิธีตราคาสินค้าคงเหลือวิธีเดียวกัน กรณีของการตรวจนับสินค้าคงเหลือที่เป็น

น้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งไม่สามารถตรวจนับโดยตรงได้ต้องใช้การประมาณการของมาตรวัดน้ำมัน และการสังเกตการตรวจนับประกอบ เป็นต้น (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2558 ก)

1.9.3 ความทันเวลา

ความทันเวลา (Timeliness) งบการเงินจำเป็นต้องนำเสนอภายในเวลาที่กำหนด มิฉะนั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ดังนั้นกิจการอาจต้องนำเสนอรายงานก่อนที่จะรู้เกี่ยวกับข้อมูล ในทุกลักษณะและอาจต้องอาศัยการประมาณการในการจัดทำข้อมูล ประโยชน์ของข้อมูลทางการเงินจะมากขึ้นเมื่อข้อมูลนั้นรายงานอย่างทันเวลา เนื่องจากการมีข้อมูลทางการเงินพร้อมให้ผู้ตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจใช้ทันเวลาที่ข้อมูลนั้นสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

1.9.4 ความสามารถเข้าใจได้

ความสามารถเข้าใจได้ (Understandability) ข้อมูลในงบการเงินต้องสามารถเข้าใจได้ทันทีที่ผู้ใช้งบการเงินใช้ข้อมูล ปัจจุบันการแสดงงบการเงินค่อนข้างซับซ้อนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากสภาพของธุรกิจซึ่งอาจทำให้ผู้ใช้งบการเงินทั่วไปที่มีความรู้ไม่เพียงพอ ไม่สามารถเข้าใจข้อมูลในงบการเงินได้ในทันที อย่างไรก็ตาม งบการเงินเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงินที่มีความรู้พื้นฐานทางบัญชีอย่างพอเพียง ดังนั้นผู้ใช้งบการเงินต้องมีความรู้ตามควรเกี่ยวกับธุรกิจ กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ และการบัญชี รวมทั้งมีความตั้งใจตามควรที่จะศึกษาข้อมูลในงบการเงิน แม้ว่าจะมีความซับซ้อน แต่ถ้าเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจก็ไม่ควรละเว้นจากงบการเงินนั้น (สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2558)

1.10 ลักษณะเชิงคุณภาพรอง

นอกจากลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลที่เป็นประโยชน์จะประกอบด้วยลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน ลักษณะเชิงคุณภาพเสริมแล้ว ยังมีองค์ประกอบลักษณะเชิงคุณภาพรอง คือ ความเชื่อถือได้ (Reliability) มีลักษณะที่สำคัญอีก 4 ประการ ดังนี้

1.10.1 ความเป็นกลาง

ความเป็นกลาง (Neutrality) ข้อมูลที่แสดงต้องเป็นกลางและปราศจากความลำเอียง โดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจข้อมูลตามเจตนาของผู้จัดทำงบการเงิน การเสนอข้อมูลโดยการเลือกข้อมูล หรือการแสดงข้อมูลในงบการเงินนั้นมีผลทำให้ผู้ใช้งบการเงินตัดสินใจตามเจตนาของกิจการ หรือชักนำผู้ใช้งบการเงินนั่นเอง

1.10.2 ความระมัดระวัง

ความระมัดระวัง (Prudence) ข้อมูลที่เกิดจากการประมาณการภายใต้ความไม่แน่นอน ต้องทำขึ้นด้วยหลักความระมัดระวังเพื่อไม่ทำให้สินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และค่าใช้จ่าย แสดงด้วยจำนวนที่สูงหรือต่ำเกินไป หากกิจการแสดงสินทรัพย์หรือรายได้ให้ต่ำกว่าความเป็นจริง หรือแสดงหนี้สินหรือค่าใช้จ่ายให้สูงกว่าความเป็นจริงโดยเจตนา จะทำให้งบการเงินขาดความเป็นกลางและขาดความน่าเชื่อถือ เช่น การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญมากเกินไป โดยไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์การประมาณตามมาตรฐานการบัญชี

1.10.3 ความครบถ้วน

ความครบถ้วน (Completeness) ข้อมูลในงบการเงินต้องครบถ้วนภายใต้ข้อจำกัดของความมีนัยสำคัญและต้นทุนในการจัดทำ เช่น ถ้าข้อมูลอาจมีความสำคัญ แต่ไม่ถึงกับมีนัยสำคัญ ก็ควรพิจารณาระหว่างต้นทุนกับประโยชน์ที่ได้รับ ถ้าหากต้นทุนในการจัดทำสูงกว่าประโยชน์ที่ได้รับ กิจการอาจใช้วิธีประมาณอย่างน่าเชื่อถือแทนการจัดหารายละเอียดที่ต้องเสียต้นทุนสูง

1.10.4 เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ

เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ (Substance over Form) ข้อมูลที่แสดงเป็นไปตามเนื้อหาและความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ มิใช่ตามรูปแบบทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว เช่น กิจการอาจโอนสิทธิตามกฎหมายในสินทรัพย์ให้บุคคลอื่น แต่มีสัญญาที่ระบุให้กิจการยังคงได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตของสินทรัพย์ต่อไป กิจการต้องไม่ถือว่า รายการดังกล่าวเป็นการขาย และยังต้องรับรู้รายการดังกล่าวในงบการเงินของตนต่อไป

1.11 แนวคิดทางการบัญชี

การบัญชีได้กำหนดแนวคิดในการทำบัญชีไว้ดังนี้

1.11.1 แนวคิดเกี่ยวกับหน่วยเงินตรา

หน่วยเงินตรา (Monetary Unit) การบัญชีใช้หน่วยเงินตราเป็นหน่วยวัดราคาเพื่อที่จะรายงานข้อมูลทางการเงินบัญชี ข้อมูลใดที่ไม่สามารถวัดได้เป็นหน่วยเงินตราจะไม่นำมาใช้เป็นข้อมูลทางการเงินบัญชี ทั้งนี้เพราะการแสดงผลทางการเงินบัญชีในลักษณะที่เป็นตัวเลข จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจมากกว่าการแสดงผลข้อมูลในลักษณะของการบรรยาย การใช้หน่วยเงินตราเป็นเครื่องวัด เนื่องจากหน่วยเงินตรามีค่าคงที่ในเชิงข้อมูลทางการเงินบัญชี

1.11.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นหน่วยงานของกิจการ

ความเป็นหน่วยงานของกิจการ (Business Entity Concept) กิจการเป็นหน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรมในทางเศรษฐกิจเป็นอิสระแยกต่างหากจากผู้เป็นเจ้าของและผู้มีส่วนได้เสียในกิจการนั้น เช่น นายอดิเรกเปิดกิจการ 2 ประเภทคือ เปิดอู่ซ่อมรถยนต์และเปิดร้านตัดผมชาย ดังนั้นนายอดิเรกจะต้องทำบัญชีแยกเป็นอิสระต่างจากผู้เป็นเจ้าของ ดังนี้

กิจการอู่ซ่อมรถยนต์	กิจการตัดผมชาย	ครอบครัวนายอดิเรก
สินทรัพย์	สินทรัพย์	สินทรัพย์
หนี้สิน	หนี้สิน	หนี้สิน
รายได้	รายได้	รายได้

1.11.3 แนวคิดเกี่ยวกับรอบระยะเวลาบัญชี

รอบระยะเวลาบัญชี (Accounting Period) หมายถึงการที่กิจการจะทำการบันทึกรายการค้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในงวดเวลาหรือรอบระยะเวลาที่กำหนด หลังจากนั้นก็จะสรุปออกมาเป็นผลการดำเนินงานว่าเป็นอย่างไร และในวันสิ้นงวดเวลานั้นกิจการมีฐานะการเงินเป็นอย่างไร โดยรอบระยะเวลาบัญชีนั่นจะเป็นระยะเวลาเท่าไรก็ได้แต่ต้องไม่เกิน 1 ปี และถ้าหากงวดบัญชีของกิจการเป็น 1 ปี งวดบัญชีนั่นจะเริ่มต้นเมื่อไรก็ได้ จะเริ่มต้นวันที่ 1 มกราคม เหมือนปีปฏิทินหรือไม่ก็ได้ เช่น รอบบัญชีเริ่ม 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม หรือรอบบัญชี 1 เมษายน ถึง 31 มีนาคม เป็นต้น แต่การจะเลือกรอบบัญชีได้นั้น ต้องเป็นไปตามรอบบัญชีที่เป็นข้อบังคับของกิจการระบุไว้ และถ้าเลิกกิจการต้องสามารถคำนวณกำไรได้

กรณีที่เลิกกิจการ สามารถคำนวณกำไรได้ เช่น นายปิติเปิดกิจการอู่ซ่อมรถเมื่อวันที่ 1 มกราคม 25x1 ลงทุนด้วยเงินสด 600,000 บาท สิ้นปี วันที่ 31 ธันวาคม 25x3 นายปิติเลิกกิจการอู่ซ่อมรถ ตรวจนับเงินสดของกิจการมีจำนวน 700,000 บาท ขายสินทรัพย์ต่าง ๆ ที่เป็นของกิจการทั้งหมดได้เงินสด 800,000 บาท คำถามคือ นายปิติจะมีกำไรปีละเท่าใด

วิธีคำนวณ ปี 25x1 ถึง 25x3 รวมระยะเวลาเปิดดำเนินงาน 3 ปี

$$\begin{aligned}\text{ได้กำไรรวม} &= 900,000 \text{ บาท } (700,000 + 800,000 - 600,000) \\ \text{ดังนั้น กำไรปีละ} &= \frac{900,000}{3} \\ &= 300,000 \text{ บาท}\end{aligned}$$

แม้ว่าการวัดผลการดำเนินงานที่ถูกต้องครบถ้วนคือ การวัดผลเมื่อเลิกกิจการ แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถกระทำได้กับกิจการที่มั่นคง จึงต้องกำหนดรอบระยะเวลาที่จะวัดผลการดำเนินงาน

โดยรอบระยะเวลาต้องทันต่อการใช้ประโยชน์จึงแตกต่างกันไปตามลักษณะกิจการ แต่โดยทั่วไปใช้ระยะรายงานผลดำเนินการ 1 ปีปฏิทิน

1.11.4 แนวคิดเกี่ยวกับราคาทุนเดิม

ราคาทุนเดิม (Cost Principle) หมายถึงการบันทึกสินทรัพย์ด้วยจำนวนเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสดที่จ่ายหรือด้วยมูลค่ายุติธรรมของสิ่งที้นำไปแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ ณ เวลาที่ได้มาซึ่งสินทรัพย์นั้น และการบันทึกหนี้สินด้วยจำนวนเงินที่ได้รับจากการก่อภาระผูกพันหรือด้วยจำนวนเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสดที่คาดว่าจะต้องจ่ายเพื่อชำระหนี้สินที่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติของกิจการ เช่น ภาษีเงินได้

1.11.5 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อถือได้

ความเชื่อถือได้ (Reliability) ความเชื่อถือได้เป็นการอธิบายว่า ข้อมูลในงบการเงินจะมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินในการนำมาใช้เพื่อการตัดสินใจในเชิงเศรษฐกิจนั้นข้อมูลต้องเชื่อถือได้ ไม่มีความผิดพลาด รวมทั้งไม่มีการนำเสนออย่างลำเอียงหรือไม่ตรงกับความเป็นจริง มีคุณลักษณะที่ประกอบด้วยการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ ความเป็นกลาง ความระมัดระวังและความครบถ้วน หลักของความน่าเชื่อถือ จึงควรต้องมีการนำเสนองบการเงินที่แสดงข้อมูลตามความจริงที่ควรจะเป็น แสดงข้อมูลอย่างมีเหตุผล สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ และข้อมูลต้องมีความเป็นกลาง

ข้อมูลที่เชื่อถือได้ต้องปราศจากความผิดพลาดที่มีนัยสำคัญและความลำเอียง ที่ทำให้ข้อมูลไม่ตรงกับความจริง ทั้งที่จงใจหรือไม่จงใจกระทำ ทั้งนี้ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและความเชื่อถือได้อาจมีความสอดคล้องกัน เช่น ข้อมูลราคาตลาดของอสังหาริมทรัพย์อาจเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ใช้ข้อมูล แต่อาจขาดความน่าเชื่อถือในแง่ของความถูกต้องของข้อมูล ในขณะที่ข้อมูลราคาทุนเมื่อเริ่มแรกอาจมีความน่าเชื่อถือในความถูกต้อง แต่ไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ใช้ข้อมูล (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2558 ข)

1.11.6 แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของรายได้

หลักการเกิดขึ้นของรายได้ (Revenue Realization Assumption) การบันทึกรายได้ของกิจการในรอบเวลาใดเวลาหนึ่งจะบันทึกต่อเมื่อรายได้นั้นได้เกิดขึ้น ถ้าเป็นการขายสินค้าจะบันทึกเมื่อมีการส่งมอบสินค้าที่ขาย ถ้าเป็นธุรกิจบริการจะบันทึกเมื่อได้เสนอบริการให้แก่ลูกค้าแล้ว

สำหรับการเกิดขึ้นของรายได้ สำหรับกิจการที่ขายสินค้า รายได้เกิดขึ้นเมื่อมีการส่งมอบสินค้าให้แก่ลูกค้า ส่วนกิจการที่ขายบริการรายได้จะเกิดขึ้นเมื่อมีการให้บริการแก่ลูกค้าได้

สิ้นสุดแล้ว การแสดงรายได้ในงบกำไรขาดทุนยึดตามเกณฑ์คงค้าง หลักการจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้และหลักความสม่ำเสมอ

ตัวอย่างที่ 1.1 นายเฮงเฮงเปิดกิจการซ่อมรถยนต์มีรายการค้าดังนี้

วันที่ 3 พฤศจิกายน 25x1 ซ่อมรถให้ลูกค้าเสร็จคิดค่าซ่อม 7,000 บาท

วันที่ 25 ธันวาคม 25x1 ลูกค้ามารับรถ แต่ยังไม่ได้ชำระค่าซ่อมรถ

วันที่ 10 มกราคม 25x2 ลูกค้าชำระค่าซ่อมรถ ที่นำมาซ่อมเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 25x1

คำถาม : รายได้เกิดขึ้นเมื่อใด

รายได้เกิดขึ้นแล้ว เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 25x1 จำนวน 7,000 บาท ส่วนการรับเงิน 7,000 บาท ในวันที่ 10 มกราคม 25x2 ไม่ถือเป็นรายได้ของปี 25x2 แต่อย่างใด แต่ถือว่าเป็นการรับชำระหนี้จากลูกหนี้

ตัวอย่างที่ 1.2 ได้รับเงินค่าบริการเช่ารถเป็นเงิน 120,000 บาท ซึ่งเป็นค่าบริการเช่ารถ 1 ปี (มีนาคม 25x1 – กุมภาพันธ์ 25x2)

คำถาม : เมื่อคำนวณรายได้ของปี 25x1 จะมีรายได้เท่าใด

แม้ว่าจะมีรายได้ค่าเช่ารถในปี 25x1 จำนวน 120,000 บาทก็ตาม แต่รายได้ที่เกิดขึ้นในปี 25x1 เกิดขึ้นจริงเพียง 100,000 บาทเท่านั้น

วิธีคำนวณ รายได้ค่าเช่ารถ = $\frac{120,000}{12} = 10,000$ บาท/เดือน $\times 10$ เดือน

รายได้ค่าเช่าปี 25x1 = 100,000 บาท (มีนาคม 25x1 – ธันวาคม 25x1)

รายได้ค่าเช่ารับล่วงหน้า = $10,000 \times 2$ เดือน = 20,000 บาท

ในปี 25x2 แม้ว่าจะไม่มีรายได้ก็ตาม แต่ถือว่ารายได้เกิดขึ้นในปี 25x2 จำนวน 20,000 บาท

1.11.7 แนวคิดเกี่ยวกับการจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้

การจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้ (Matching Principle) การจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้ควรจับคู่ในรอบระยะเวลาเดียวกัน เพื่อให้การวัดผลถูกต้องตรงความเป็นจริงมากที่สุด และการคำนวณค่าใช้จ่ายกับรายได้ควรใช้เกณฑ์คงค้างหรือเกณฑ์พึงรับพึงจ่าย เพื่อวัดความสำเร็จ (รายได้) ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากร (ต้นทุน) ในรอบระยะเวลาเดียวกัน แทนที่จะใช้เกณฑ์เงินสด ค่าใช้จ่ายสามารถแบ่งออกตามลักษณะการเกิดขึ้น คือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นของรายได้ (Direct Matching) และค่าใช้จ่ายสำหรับงวด (Period Expense)

ตัวอย่างที่ 1.3 วันที่ 16 ธันวาคม 25x1 บริษัทได้รับใบแจ้งหนี้ค่าน้ำของเดือนธันวาคม เป็นเงิน 3,000 บาท วันที่ 15 มกราคม 25x2 ชำระค่าน้ำของปี 25x1 จำนวน 3,000 ค่าใช้จ่าย ได้เกิดขึ้นแล้ว 3,000 บาท ส่วนในปี 25x2 ถึงแม้ว่าจะได้มีการจ่ายจำนวน 3,000 บาทก็ตาม ไม่ได้ถือเป็นค่าใช้จ่ายของปี 25x2 แต่เป็นการจ่ายชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

ตัวอย่างที่ 1.4 วันที่ 1 ตุลาคม 25x1 จ่ายค่าประกันล่วงหน้า 6 เดือนเป็นเงิน 60,000 บาท (ตุลาคม 25x1 – มีนาคม 25x2) ค่าใช้จ่ายของปี 25x1 คิดเป็นจำนวนเงินเท่าใด คำตอบคือ 30,000 บาท

ถึงแม้ว่าจะมีรายจ่าย 60,000 บาทในปี 25x1 ก็ตาม แต่ค่าใช้จ่ายจริงที่เกิดขึ้นในปี 25x1 เพียง 30,000 บาท (3 เดือน เดือนละ 10,000 บาท) ส่วนอีก 30,000 บาท (3 เดือน เดือนละ 10,000 บาท) ถือเป็นค่าใช้จ่ายของปี 25x2

1.11.8 แนวคิดเกี่ยวกับหลักความสม่ำเสมอ

หลักความสม่ำเสมอ (The Consistency Principle) หมายถึงการบันทึกข้อมูลทางการบัญชีและการจัดทำรายงานทางการเงินของกิจการตามที่จะเลือกวิธีการบัญชีที่มีอยู่หลายๆ วิธี มาปฏิบัติได้ เช่น วิธีการคิดค่าเสื่อมราคา กิจการเลือกวิธีเส้นตรง ถ้าได้เลือกวิธีการใดแล้วก็ควรจะใช้วิธีการนั้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบงบการเงินที่ต่างปีกันของกิจการเดียวกัน มิให้เกิดการเข้าใจผิด และควรขึ้นอยู่กับประเภทของธุรกิจด้วย

1.12 ประเภทของธุรกิจ

การดำเนินงานของธุรกิจแบ่งได้ 3 ประเภทคือ ธุรกิจพาณิชย์กรรม ธุรกิจบริการ และธุรกิจอุตสาหกรรม

1.12.1 ธุรกิจประเภทพาณิชย์กรรม

ธุรกิจประเภทพาณิชย์กรรม (Merchandising Business) เป็นธุรกิจที่ซื้อสินค้าสำเร็จรูปมาเพื่อขาย แล้วขายสินค้าสำเร็จรูบนั้นออกไป รายได้หลักของกิจการประเภทนี้คือ รายได้จากการขาย การจัดทำรายงานทางการเงินจะไม่มีผลซับซ้อน เนื่องจากไม่มีต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า มีเพียงต้นทุนจากการซื้อสินค้ามาขายเท่านั้นหรือที่เรียกว่า ต้นทุนขาย การจัดทำรายงานทางการเงิน ไม่ยุ่งยากและไม่ซับซ้อน เช่น ร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น หรืออาจจะเรียกการดำเนินธุรกิจแบบนี้ว่า ธุรกิจซื้อมาขายไป

1.12.2 ธุรกิจประเภทบริการ

ธุรกิจประเภทบริการ (Services Business) เป็นธุรกิจที่ให้บริการในรูปของแรงงานที่ให้บริการ รายได้มาจากรายได้ค่าบริการที่คิดจากลูกค้า ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะรายได้ค่าธรรมเนียม รายได้ค่าเหนื่อยหน้า เช่น รายได้ค่าบริการล้างรถ รายได้ค่าเช่า รายได้ค่าบริการนวด เป็นต้น ส่วนต้นทุนของธุรกิจประเภทนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของแรงงานที่ให้บริการแก่ลูกค้าจะไม่มีต้นทุนขายและไม่มีต้นทุนผลิตสินค้าขึ้นมาเพื่อขาย เช่น สำนักงานทนายความและกฎหมาย สำนักงานบัญชี เป็นต้น

1.12.3 ธุรกิจประเภทอุตสาหกรรม

ธุรกิจประเภทอุตสาหกรรม (Manufacturing Business) คือธุรกิจที่มีการผลิตสินค้าขึ้นมาเพื่อขาย เป็นธุรกิจที่ซื้อวัตถุดิบมาเพื่อผลิตสินค้า และนำวัตถุดิบนั้นเข้าสู่กระบวนการผลิตโดยจ้างแรงงานและมีค่าใช้จ่ายในการผลิตอื่นๆ ผลลัพธ์ที่ได้ออกมาคือสินค้าสำเร็จรูป การจัดทำรายงานทางการเงินมีความยุ่งยากและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากการคำนวณต้นทุนขาย ต้องมีการจัดทำงบต้นทุนการผลิตก่อนการคำนวณต้นทุนขาย เช่น โรงงานผลิตเสื้อ โรงงานผลิตน้ำดื่ม เป็นต้น

1.13 รูปแบบของธุรกิจ

การดำเนินธุรกิจมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะการบันทึกรายการทางบัญชีที่แตกต่างกัน ดังนั้นรายละเอียดของรูปแบบธุรกิจมีดังนี้

1.13.1 กิจการเจ้าของคนเดียว

กิจการเจ้าของคนเดียว (Single Proprietorship) หมายถึงกิจการที่มีบุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของ บุคคลเพียงคนเดียวนี้จะเป็นผู้นำเงินสดหรือสิ่งของอื่นๆ มาลงทุน ส่วนใหญ่เจ้าของมักจะดำเนินการเอง รับผิดชอบหนี้สินอย่างไม่จำกัดจำนวน การตัดสินใจเป็นของเจ้าของเพียงคนเดียว ข้อเสียคือ เจ้าของจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินอย่างไม่จำกัดจำนวน การระดมทุนไม่สามารถระดมทุนจากผู้อื่นได้ ต้องหาเงินทุนมาจากเจ้าของหรือแหล่งเงินกู้ยืมและถ้าเจ้าของเสียชีวิตก็จะสิ้นสุดการดำเนินธุรกิจไปพร้อมกับอายุของเจ้าของ เช่น ร้านค้าย่อย สำนักงานผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ สำนักงานแพทย์ สำนักงานทนายความ สำนักงานบัญชี เป็นต้น เจ้าของทำหน้าที่ตั้งแต่การเป็นผู้จัดการ พนักงานขาย พนักงานเก็บเงิน รวมทั้งบันทึกรายการทางการเงินเอง ดังนั้นจึงรับผิดชอบในกำไรหรือขาดทุนของกิจการแต่ผู้เดียว ในทางกฎหมายกิจการที่มีเจ้าของคนเดียวไม่ถือเป็นนิติบุคคลเนื่องจากไม่มีการจดทะเบียน ดังนั้นจึงไม่ต้องการรายงานผลการดำเนินงานให้แก่บุคคลอื่นทราบและการดำเนินงานของธุรกิจไม่ได้อันตรกิริยากับกฎข้อบังคับพิเศษอันใด

1.13.2 ห้างหุ้นส่วน

ห้างหุ้นส่วน (Partnership) หมายถึงกิจการที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันเป็นเจ้าของ โดยมีการทำสัญญาตกลงรวมทุนกันเป็นหุ้นส่วนประกอบการค้าเพื่อหวังผลกำไร ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนช่วยกันบริหารงาน หรือให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนได้รับมอบบริหารงานแต่ผู้เดียวก็ได้ ปกติขนาดของกิจการประเภทห้างหุ้นส่วนจะมีขนาดใหญ่กว่าธุรกิจเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วนเป็นการระดมเงินทุนและความรู้ความสามารถจากผู้เป็นหุ้นส่วนหลายๆ คนทำให้สมรรถภาพในการดำเนินงานย่อมดีกว่าการดำเนินงานในรูปแบบธุรกิจเจ้าของคนเดียว ถึงแม้ว่าการก่อตั้งในรูปนิติบุคคลจะมีข้อจำกัดทางด้านกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องก็ตาม ห้างหุ้นส่วนมีสัดส่วนการลงทุนไม่จำเป็นต้องเท่ากัน ขึ้นอยู่กับการตกลง สำหรับการบริหารงานจะร่วมกันบริหารหรือไม่ร่วมกันบริหารงานก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน สามารถแบ่งห้างหุ้นส่วนออกเป็น 2 ประเภทได้ดังนี้

1. ห้างหุ้นส่วนสามัญ (Ordinary Partnership) หมายถึงผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบในหนี้สินอย่างไม่จำกัดจำนวน จดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ ดังนี้

(ก) ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน จะมีสภาพเป็นบุคคลธรรมดา การเสียภาษีก็เปรียบเสมือนเป็นบุคคลธรรมดา

(ข) ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน จะทำการจดทะเบียนกับพนักงานนายทะเบียน หุ้นส่วนบริษัทหรือกระทรวงพาณิชย์ หุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน มีฐานะเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนเรียกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ในการจดทะเบียนต้องระบุชื่อผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการด้วย โดยหุ้นส่วนผู้จัดการจะเป็นผู้มีสิทธิ์ในการบริหารจัดการการดำเนินงานของห้างหุ้นส่วน

2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด (Limited Partnership) หมายถึงห้างหุ้นส่วนที่มีผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดชอบ คือหุ้นส่วนต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่ไม่เกินจำนวนที่ตนเองลงทุนในห้างหุ้นส่วนนั้นๆ และผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบคือต้องรับผิดชอบในหนี้สินทั้งหมดโดยไม่จำกัดจำนวนเงินทุนที่ตนเองได้ลงทุนไป ห้างหุ้นส่วนจำกัดมีลักษณะเป็นนิติบุคคล เป็นห้างหุ้นส่วนที่มีผู้เป็นหุ้นส่วน 2 ประเภทคือ ผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดชอบ และผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบ ดังนี้

(ก) ประเภทจำกัดความรับผิดชอบ ต้องรับผิดชอบในหนี้สินไม่เกินจำนวนที่ลงทุนในห้างหุ้นส่วน

(ข) ประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบ ต้องรับผิดชอบในหนี้สินทั้งหมดโดยไม่จำกัดจำนวน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดไว้ว่า ต้องมีหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบอย่างน้อย 1 คน และห้างหุ้นส่วนจำกัดนี้ต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

รูปแบบการบริหารจัดการจะดีกว่าแบบเจ้าของคนเดียว คือผู้เป็นหุ้นส่วนร่วมกันระดมความคิดและแหล่งเงินทุน แต่มีข้อจำกัดด้านการบริหารในเรื่องของกฎหมาย โดยต้องมีผู้สอบบัญชีภาษีอากรเข้ามาเป็นผู้ตรวจสอบ

1.13.3 บริษัทจำกัด

บริษัทจำกัด (Company Limited) หมายถึงกิจการที่มีบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไปมาร่วมลงทุนกัน ทุนของบริษัทจะแบ่งเป็นหุ้นแต่ละหุ้นมีมูลค่าเท่ากัน ผู้ถือหุ้นคือเจ้าของบริษัท การจัดตั้งจะมีความยุ่งยากกว่ากิจการเจ้าของคนเดียวหรือห้างหุ้นส่วน และเมื่อมีกำไรจะจ่ายเป็นเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นตามมติของที่ประชุมใหญ่ของบริษัท โดยจดทะเบียนบริษัทแยกต่างหากออกจากเจ้าของ แบ่งทุนออกเป็นมูลค่าหุ้น หุ้นละเท่ากัน ผู้ลงทุนจะซื้อหุ้นเรียกว่า ผู้ถือหุ้น (Shareholders) ผู้ถือหุ้นจะรับผิดชอบในหนี้สินไม่เกินกว่าจำนวนเงินที่ยังส่งให้บริษัท ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ถืออยู่ ผู้ถือหุ้นถือว่าเป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน มีสิทธิ์ออกเสียงตามจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ จะได้รับส่วนแบ่งในรูปเงินปันผล การจดทะเบียนหุ้นจะเรียกว่า หุ้นสามัญ หุ้นอาจเปลี่ยนมือได้โดยการจำหน่ายหรือโอนหุ้นให้ผู้ลงทุนรายอื่นต่อไป บริษัทจำกัดแบ่งเป็นดังนี้

1. บริษัทเอกชนจำกัด (Private Company Limited) ได้แก่ บริษัทที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน และมีผู้ถือหุ้นไม่ถึงหนึ่งร้อยคน ผู้ถือหุ้นรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งชำระไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถืออยู่

2. บริษัทมหาชนจำกัด (Public Company Limited) ได้แก่ บริษัทที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด โดยมีผู้ถือหุ้นตั้งแต่หนึ่งร้อยคนขึ้นไป ต้องจัดตั้งโดยกลุ่มบุคคลอย่างน้อยสิบห้าคน มีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอขายหุ้นให้กับบุคคลทั่วไป ผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบจำกัดไม่เกินจำนวนค่าหุ้นที่ต้องชำระหุ้นของบริษัทมหาชนจำกัด มี 2 ประเภทคือ หุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิ์

หุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิ์มีความเหมือนกันคือ ผู้ถือหุ้นทั้งสองประเภทเป็นเจ้าของกิจการ แตกต่างกันว่าผู้ถือหุ้นสามัญมีสิทธิ์ในการออกเสียงในที่ประชุมผู้ถือหุ้น แต่ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ์ไม่มีสิทธิ์ออกเสียงในที่ประชุม ผู้ถือหุ้นทั้งสองประเภทจะได้รับส่วนแบ่งผลการดำเนินงานในรูปเงินปันผล ซึ่งผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ์จะได้รับเงินปันผลก่อนผู้ถือหุ้นสามัญ และหากมีการเลิกกิจการผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ์จะได้รับการคืนเงินก่อน แต่เงินปันผลของผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ์จะมีการกำหนดอัตราไว้ล่วงหน้า อธิบายหุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิ์ได้ดังนี้

หุ้นสามัญ (Common Stocks) คือ หุ้นที่ผู้ถือหุ้นใช้ในการควบคุมการดำเนินงานของบริษัทโดยผ่านการออกเสียงในที่ประชุมซึ่งผู้ถือหุ้นจำนวน 1 หุ้น มีสิทธิ์ออกเสียงในที่ประชุม 1 เสียง ผู้ถือหุ้นสามัญมีสิทธิ์ได้รับเงินปันผลและได้รับการชำระคืนทุนในกรณีบริษัทมีการชำระบัญชี โดยได้รับหลังจากเจ้าหนี้และผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ์

หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stocks) คือ หุ้นที่ผู้ถือไม่มีสิทธิในการออกเสียงในที่ประชุมผู้ถือหุ้น แต่มีสิทธิได้รับเงินปันผลเป็นจำนวนที่ระบุไว้และได้รับก่อนหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิมีสิทธิได้รับการคืนทุนก่อนหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิมี 2 ประเภทดังนี้

(ก) หุ้นบุริมสิทธิชนิดไม่สะสม (Noncumulative Preferred Stock) หมายถึงผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิมีสิทธิได้รับเงินปันผลเฉพาะปีที่บริษัทมีการประกาศจ่ายเงินปันผลเท่านั้น

(ข) หุ้นบุริมสิทธิชนิดสะสม (Cumulative Preferred Stock) หมายถึงผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิมีสิทธิได้รับเงินปันผลทุกปี ถึงแม้ว่าบริษัทจะไม่มีมีการประกาศจ่ายเงินปันผลก็ตาม กล่าวคือปีใดที่บริษัทไม่ได้ประกาศจ่ายเงินปันผล ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิก็มีสิทธิสะสมเงินปันผลไปรับในปีที่มีการประกาศจ่ายเงินปันผล (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2564)

1.14 การตรวจสอบงบการเงิน

การบัญชีการเงิน เมื่อนำเสนอรายงานทางการเงินในรูปแบบของงบการเงินแล้ว จะต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตและบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป

1. ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (Certified Public Accountant; CPA) หรือบุคคลภายนอกที่มีใบอนุญาตและเป็นอิสระจากกิจการ มีหน้าที่ตรวจสอบและรับรองว่างบการเงินของกิจการแสดงข้อมูลที่ถูกต้องตามควร โดยการที่จะได้รับใบอนุญาตผู้สอบบัญชี บุคคลนั้นจะต้องผ่านการทดสอบและจะต้องมีชั่วโมงฝึกงานตามที่สภาวิชาชีพบัญชีหรือกรมสรรพากรกำหนด นอกจากนี้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตยังช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับจุดอ่อนการควบคุมภายในของกิจการที่พบระหว่างการตรวจสอบให้แก่ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการได้อีกด้วย ซึ่งผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีหน้าที่ตรวจสอบและรับรองบัญชี โดยปฏิบัติงานตามแนวทางที่สภาวิชาชีพบัญชี หรือกรมสรรพากรกำหนด และจัดทำรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต หรือรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชี เพื่อรายงานผลการตรวจสอบ

กฎหมายกำหนดให้นิติบุคคล ต้องจัดให้มีผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตรวจสอบงบการเงินของบริษัทก่อนจะนำส่งหรือใช้ยื่นเสียภาษีประจำปี ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลและห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด นิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศประกอบธุรกิจในประเทศไทย กิจการร่วมค้าตามประมวลรัษฎากร และมูลนิธิ เป็นต้น (กรมสรรพากร, 2564)

2. หลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป (Generally Accepted Accounting Principles; GAAP) หมายถึงแนวคิดหรือวิธีการที่นักบัญชีเห็นพ้องต้องกันเป็นส่วนใหญ่ในการปฏิบัติทางการบัญชีกับเหตุการณ์หรือรายการทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นว่าจะบันทึกบัญชีเมื่อใด มูลค่าเท่าใด และเสนอรายงานในงบการเงินอย่างไร หลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปประกอบด้วย

ประเพณีนิยม กฎ ข้อบังคับ และวิธีปฏิบัติ ที่จำเป็นเพื่อกำหนดว่าสิ่งใดเป็นแนวปฏิบัติทางการบัญชีที่รับรอง หลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปจึงเป็นแนวทางที่ได้รับการรับรองและยอมรับเป็นส่วนใหญ่จากผู้มีอำนาจหน้าที่ในวิชาชีพบัญชีเพื่อให้นักบัญชียึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการรวบรวม จัดบันทึก จำแนก สรุปผล จัดทำงบการเงิน อย่างมีหลักเกณฑ์ มีมาตรฐาน โดยกระทำขึ้นอย่างสม่ำเสมอและสามารถเข้าใจได้ง่าย (นิพนธ์, 2554)

นอกจากความรู้เบื้องต้นทางการบัญชีที่กล่าวมาแล้ว สิ่งที่สำคัญที่ควรศึกษาคือการบัญชีส่วนบุคคลหรือการวางแผนการเงินส่วนบุคคล

1.15 การวางแผนการเงินส่วนบุคคล

การวางแผนการเงินส่วนบุคคล (Personal Financial Planning) เป็นความสามารถในการหารายได้ของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต หรือในแต่ละวัยจะแตกต่างกัน นอกจากนั้นความรับผิดชอบต่อครอบครัวในแต่ละช่วงจะแตกต่างกันด้วย บุคคลจึงจำเป็นต้องวางแผนการเงินให้สอดคล้องกับภาระความรับผิดชอบที่มีอยู่ เพื่อให้ทุกช่วงชีวิตของครอบครัวมีเงินใช้จ่ายอย่างเพียงพอและต่อเนื่องกับลักษณะการเงินในแต่ละช่วงของครอบครัว การดูฐานะการเงินส่วนบุคคลจะพิจารณางบการเงินส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย งบแสดงฐานะการเงินส่วนบุคคล และงบรายได้และค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล

งบการเงินส่วนบุคคล (Personal Financial Statement) หมายถึงรายงานแสดงข้อมูลทางการเงินของบุคคล ได้แก่ สินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย หรือรายการที่เกี่ยวข้องกับเงิน เป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนทางการเงิน เพราะจะช่วยให้ทราบสถานะทางการเงินที่แท้จริง ทำให้สามารถประเมินสถานการณ์ทางการเงินในปัจจุบันและที่อาจจะเกิดขึ้นได้ รวมทั้งช่วยให้การตัดสินใจทางการเงินมีประสิทธิภาพมากขึ้น งบการเงินส่วนบุคคลนั้น ได้แก่ งบแสดงฐานะการเงินส่วนบุคคลและงบรายได้และค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล โดยงบการเงินทั้งสองฉบับนี้จะแสดงข้อมูลทางการเงินที่เกิดขึ้นแล้ว และสรุปเป็นหมวดหมู่เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจและการนำไปใช้

งบการเงินส่วนบุคคลสามารถสรุปได้ดังนี้

1. งบแสดงฐานะการเงินส่วนบุคคล : ความมั่งคั่งสุทธิ = สินทรัพย์ - หนี้สิน
2. งบรายได้และค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล : รายได้ - ค่าใช้จ่าย = เงินเกิน/เงินขาด

1.15.1 งบแสดงฐานะการเงินส่วนบุคคล

งบแสดงฐานะการเงินส่วนบุคคล (Personal Statement of Financial Position) คือ รายงานที่แสดงสถานะความมั่งคั่งทางการเงินของบุคคล ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ทำให้ทราบถึงการมีสินทรัพย์อะไรบ้าง มีมูลค่าเท่าใด มีหนี้สิน จำนวนเท่าใด มีความมั่งคั่งสุทธิมากน้อยเพียงใด